

PRÁVO NA TLMOČNÍKA V TRESTNOM KONANÍ

V zmysle čl. 47 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd obvinený nemá právo požadovať a konajúci súd alebo orgány činné v trestnom konaní nemajú povinnosť zabezpečiť tlmočenie do materinského jazyka obvineného, ak obvinený vyhlási, že rozumie inému jazyku, a súdy alebo orgány činné v trestnom konaní majú za preukázané, že obvinený rozumie tomuto inému jazyku, do ktorého sa priebeh trestného konania má tlmočiť.

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 253/2014 zo 6. mája 2014)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 6. mája 2014 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa (sudca spravodajca), zo sudkyne Ivetty Macejkovej a sudcu Sergeja Kohuta predbežne prerokoval sťažnosť A. E., zastúpeného advokátom JUDr. Stanislavom Jakubčíkom, Advokátska kancelária, Kutlíková 17, Bratislava, vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky a práv podľa čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava I a jeho rozsudkom sp. zn. 6 T 19/2010 z 26. augusta 2011, postupom Krajského súdu v Bratislave a jeho rozsudkom sp. zn. 4 To 144/2011 z 1. decembra 2011 a postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a jeho uznesením sp. zn. 3 Tdo 57/2012 z 18. decembra 2012 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť A. E. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 6. mája 2013 doručená sťažnosť A. E. (ďalej len „sťažovateľ“), doplnená podaniami doručenými ústavnému súdu 5. septembra 2013, 7. októbra 2013, 29. októbra 2013, 5. decembra 2013, 16. decembra 2013 a 20. januára 2014, ktorou namietal porušenie základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práv podľa čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) a jeho rozsudkom sp. zn. 6 T 19/2010 z 26. augusta 2011, postupom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) a jeho rozsudkom sp. zn. 4 To 144/2011 z 1. decembra 2011 a postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) a jeho uznesením sp. zn. 3 Tdo 57/2012 z 18. decembra 2012 (ďalej spolu aj „napadnuté rozhodnutia“).

2. Zo sťažnosti, z jej doplnení, príloh a zo spisu vyplýva, že sťažovateľ, štátny občan N., bol napadnutým rozsudkom okresného súdu sp. zn. 6 T 19/2010 z 26. augusta 2011 (ďalej aj „napadnutý rozsudok okresného súdu“) uznaný vinným zo spáchania zločinu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držania a obchodovania

s nimi podľa § 172 ods. 1 písm. c) a d) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“), bol mu uložený trest odňatia slobody v trvaní 5 rokov a trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky v trvaní 15 rokov. Sťažovateľ podal v zákonnej lehote proti napadnutému rozsudku okresného súdu odvolanie, ktorým okrem iného napadol výrok o vine a treste a konanie, ktoré mu predchádzalo. V zákonnej lehote podal proti napadnutému rozsudku okresného súdu vo vzťahu ku všetkým jeho výrokom odvolanie v neprospech sťažovateľa aj krajský prokurátor, ktorý navrhol, aby druhostupňový súd napadnutý rozsudok okresného súdu zrušil, uznal sťažovateľa vinným zo spáchania obzvlášť závažného zločinu podľa § 172 ods. 1 písm. c) a d) a ods. 2 písm. e) Trestného zákona a uložil mu trest odňatia slobody v dolnej polovici trestnej sadzby so zaradením pre jeho výkon do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia. Krajský súd napadnutým rozsudkom sp. zn. 4 To 144/2011 z 1. decembra 2011 (ďalej aj „napadnutý rozsudok krajského súdu“) zrušil napadnutý rozsudok okresného súdu v plnom rozsahu a sťažovateľa uznal vinným zo spáchania obzvlášť závažného zločinu nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 172 ods. 1 písm. c) a písm. d) a ods. 2 písm. e) Trestného zákona, uložil sťažovateľovi trest odňatia slobody v trvaní 10 rokov, zaradil ho na jeho výkon do ústavu na výkon trestu odňatia slobody so stredným stupňom stráženia a uložil mu trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky na dobu 15 rokov. Dňa 8. augusta 2012 podal sťažovateľ prostredníctvom svojho právneho zástupcu v zákonnej lehote dovolanie z dovolacích dôvodov podľa § 371 ods. 1 písm. c), g), h) a i) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“). Najvyšší súd napadnutým uznesením sp. zn. 3 Tdo 57/2012 z 18. decembra 2012 (ďalej aj „napadnuté uznesenie najvyššieho súdu“) dovolanie sťažovateľa odmietol z dôvodu, že neboli splnené dôvody dovolania podľa § 371 Trestného poriadku.

3. Celé trestné konanie od prípravného konania až po konanie pred všeobecnými súdmi bolo na základe sťažovateľovho vyhlásenia z prípravného konania o ovládaní anglického jazyka a jeho žiadosti o tlmočenie celého priebehu trestného konania do anglického jazyka tlmočené do anglického jazyka, sťažovateľ bol po zadržaní a obmedzení osobnej slobody informovaný v anglickom jazyku o dôvodoch zadržania a dôvodoch obvinenia, bol poučený o svojich právach a rovnako aj najdôležitejšie úradné dokumenty boli počas celého trestného konania prekladané do anglického jazyka. Sťažovateľovi bol v prípravnom konaní ustanovený obhajca, pričom sťažovateľ pred okresným súdom pri predbežnom prerokovaní obžaloby požiadal o ustanovenie nového obhajcu, ktorý ovláda anglický jazyk. Následne však sťažovateľ na hlavnom pojednávaní pred okresným súdom, ako aj pred odvolacím súdom a dovolacím súdom namietol, že neovláda anglický jazyk pre účely porozumenia trestnému konaniu, a požiadal o tlmočenie do materinského jazyka biafra igbo, pričom všeobecné súdy túto námietku a žiadosť sťažovateľa vyhodnotili ako účelovú. Aj keď krajský súd opatrením pribral do konania tlmočníka do jazyka biafra igbo, opatrenie krajského súdu o pribratí tlmočníka sa nepodarilo tomuto doručiť a priebeh konania pred všeobecnými súdmi bol tak aj naďalej tlmočený len do jazyka anglického. Najvyšší súd v dovolacom konaní neprisvedčil ani námietke sťažovateľa, že krajský súd napadnutým rozsudkom krajského súdu porušil zákaz reformationis in peius, pričom najvyšší súd v tejto súvislosti odkázal na podané odvolanie krajského prokurátora v neprospech sťažovateľa a konštatoval nemožnosť porušenia zákazu reformationis in peius napadnutým rozsudkom krajského súdu.

4. Vo svojej sťažnosti a doplnených podaniach doručených ústavnému súdu sťažovateľ namieta, že v predmetných konaniach a napadnutými rozhodnutiami došlo podľa jeho názoru k závažnému porušeniu práv garantovaných právnym poriadkom Slovenskej republiky, ako aj medzinárodnými dohovormi, čo mu znemožnilo, aby porozumel priebehu trestného konania, vyjadril sa k relevantným skutočnostiam, účinne sa obhajoval, a teda aby bola jeho vec prerokovaná v zmysle práva účastníka na spravodlivý súdny proces. Sťažovateľ v tejto súvislosti uviedol, že v priebehu trestného konania pred všeobecnými súdmi zistil, že jeho znalosti anglického jazyka, do ktorého bol celý priebeh trestného konania tlmočený, nie sú na takej úrovni, aby porozumel a pochopil zmysel niektorých podstatných inštitútov trestného konania, a teda aj napriek tomu, že sťažovateľ v prípravnom konaní vyhlásil, že anglický jazyk ovláda veľmi dobre slovom aj písmom, považuje postup dovolacieho súdu za postup v rozpore s jeho základnými právami a slobodami, keďže mu nebolo na základe jeho vyhlásenia na hlavnom pojednávaní pred okresným súdom zabezpečené tlmočenie priebehu trestného konania pred všeobecnými súdmi do jeho materinského jazyka biafra igbo. Podľa sťažovateľa orgány činné v trestnom konaní a všeobecné súdy v priebehu trestného konania opomenuli svoju povinnosť zabezpečiť sťažovateľovi tlmočníka do jazyka, ktorému rozumie pre účely trestného konania, a do konania automaticky pribrali tlmočníka do anglického jazyka. Sťažovateľ však nebol podľa svojho vyjadrenia v anglickom jazyku spôsobilý porozumieť podstate trestného konania ani obvineniu, ktoré mu bolo vznesené, nemal vôbec žiaden prehľad o tom, ako je klasifikované jeho konanie a aká trestná sadzba mu hrozí. Podľa sťažovateľa neboli splnené základné podmienky zachovania práv v trestnom konaní, a to z dôvodu, že viaceré rozhodnutia vrátane poučenia o možnosti podať opravný prostriedok neboli adekvátne pretlmočené, aspoň ich podstatné časti. V inom jazyku ako v jeho materinskom jazyku biafra igbo nebol schopný porozumieť konaniu v takom rozsahu, aby si uvedomoval, aké sú jeho práva, dôležitosť trestného konania a prípadné následky, či možnosť relevantne sa brániť.

5. Sťažovateľ ďalej namietal, že porušenie svojich práv vidí aj v tom, že krajský súd ako odvolací súd v jeho veci porušil zásadu zákazu reformationis in peius. V tejto súvislosti sťažovateľ uviedol, že okresný súd mu napadnutým rozsudkom uložil trest odňatia slobody vo výmere 5 rokov so zaradením do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia a trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky na dobu 15 rokov. V odvolacom konaní však krajský súd uložil sťažovateľovi trest odňatia slobody vo výmere 10 rokov, pričom ho zaradil na výkon trestu odňatia slobody do ústavu na výkon trestu odňatia slobody so stredným stupňom stráženia, a zároveň mu krajský súd uložil trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky na dobu 15 rokov. Podľa názoru sťažovateľa je pravdou, že možnosť zmeny rozhodnutia prvostupňového súdu v neprospech obžalovaného vo výroku o vine a treste je podmienená odvolaním prokurátora podaným v neprospech obžalovaného, avšak v predmetnom prípade bol krajským súdom uložený trest dokonca ťažší, ako trest požadovaný prokurátorom v podanom odvolaní, keďže prokurátor v doplnenom odvolaní navrhol, aby krajský súd uznal sťažovateľa vinným zo spáchania konkrétneho trestného činu a uložil mu trest odňatia slobody v dolnej polovici trestnej sadzby so zaradením pre jeho výkon do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia. Na základe uvedeného možno podľa sťažovateľa analogicky pripustiť, že keď sa zásada zákazu zmien k horšiemu týka aj zmien k horšiemu v rozsudku oproti obžalobe, týka sa aj zákazu zmien k horšiemu oproti odvolaniu prokurátora.

6. Sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd po predbežnom prerokovaní prijal sťažnosť na ďalšie konanie a následne rozhodol, že jeho základné práva zaručené v čl. 46 ods. 1 a čl. 47

ods. 4 ústavy a práva na zaručené v čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) dohovoru boli postupom všeobecných súdov a napadnutými rozhodnutiami porušené, napadnuté rozhodnutia zrušil a priznal sťažovateľovi náhradu trov právneho zastúpenia.

II.

7. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 47 ods. 4 ústavy kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie podľa čl. 47 ods. 2, má právo na tlmočníka.

Podľa čl. 6 ods. 3 písm. a) dohovoru každý, kto je obvinený z trestného činu, má právo byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu.

Podľa čl. 6 ods. 3 písm. e) dohovoru každý, kto je obvinený z trestného činu, má právo mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom, alebo ak týmto jazykom nehovorí.

Podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak.

Podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú zákonom predpísané náležitosti, nepripustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

8. Za zjavne neopodstatnenú sťažnosť možno považovať tú sťažnosť, pri predbežnom prerokovaní ktorej ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva, ktorej reálnosť by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie (porov. napr. IV. ÚS 92/04 alebo III. ÚS 168/05).

III.

9. Predmetom sťažnosti je sťažovateľova námietka porušenia jeho základných práv zaručených čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 4 ústavy a práv podľa čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) dohovoru postupom a napadnutými rozhodnutiami najvyššieho súdu, krajského súdu a okresného súdu. Ústavný súd na tomto mieste uvádza, že si je vedomý princípu subsidiarity vzťahujúceho sa na rozhodovaciu činnosť ústavného súdu a s tým spojenú konštantnú judikatúru ústavného súdu, na základe ktorej by mohol sťažnosť v časti smerujúcej voči postupu a rozsudku okresného súdu odmietnuť pre nedostatok právomoci na jej prerokovanie, avšak vzhľadom na špecifiká

sťažovateľovej veci a s prihliadnutím na skutočnosť, že otázku ústavou a dohovorom akceptovateľného spôsobu zabezpečenia výkonu práva každého byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu a práva každého na bezplatnú pomoc tlmočníka zo strany orgánov verejnej moci je nutné v predmetnej veci sťažovateľa posudzovať vo vzájomnej súvislosti prípravného konania s konaním pred všetkými stupňami všeobecných súdov, ústavný súd preskúmal sťažnosť ako celok a vyjadril sa k postupu a rozhodovacej činnosti všetkých stupňov všeobecných súdov v sťažovateľovej veci.

A. Namietané porušenie čl. 47 ods. 4 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) dohovoru

10. Právo každého, kto je obvinený z trestného činu, byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu podľa čl. 6 ods. 3 písm. a) dohovoru a právo každého na bezplatnú pomoc tlmočníka za podmienok ustanovených v čl. 47 ods. 4 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. e) dohovoru sú špecifické aspekty práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivé súdne konanie. Bolo preto vhodné sťažnosť pri predbežnom prerokovaní preskúmať v rámci oboch aspektov súčasne [rovnaký prístup porovnaj napr. v *Mulosmani v. Albánsko*, č. 29864/03, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) z 8. 10. 2013, bod 122; *A.S. v. Fínsko*, č. 40156/07, rozsudok ESLP z 28. 9. 2010, bod 47].

11. Po prvé a predovšetkým, účelom práva obvineného byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu a práva na bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo ak týmto jazykom nehovorí, je zabezpečenie spravodlivých podmienok súdneho konania pre každého bez ohľadu na jeho jazykové preferencie. Po druhé, uvedené práva obvineného, ich garancia a nerušený výkon sa nemenej dotýkajú samotnej integrity výkonu (nielen) trestného súdnictva, a to aj s ohľadom na členstvo Slovenskej republiky v multilingválnej Európskej únii v spojitosti s vnútorným trhom Európskej únie zahŕňajúcim oblasť bez vnútorných hraníc, v ktorej je zaručený o. i. aj voľný pohyb osôb (porov. čl. 26 ods. 2 a nasl. Zmluvy o fungovaní Európskej únie).

12. Pre potenciálny záver o porušení alebo neporušení, prípadne o samotnej možnosti porušenia práva obvineného byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu a práva na bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo ak týmto jazykom nehovorí, je potrebné ustáliť, čo predstavuje, nahliadajúc prizmou dodržiavania a ochrany ľudských práv a slobôd, akceptovateľnú úroveň aplikácie čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) dohovoru a čl. 47 ods. 4 ústavy.

13. Právu každého, kto je obvinený z trestného činu, byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu podľa čl. 6 ods. 3 písm. a) dohovoru, zodpovedá povinnosť orgánov činných v trestnom konaní už v prípravnom konaní v rámci trestného konania zabezpečiť plné a podrobné informovanie obvineného v jazyku, ktorému rozumie, nielen o dôvodoch obvinenia, ale aj o právnej charakteristike činu, ktorý sa mu kladie za vinu, pričom úroveň a povaha informovania musí zároveň zohľadňovať i právo obvineného na prípravu jeho obhajoby (porov. *Juha Nuutinen v. Fínsko*, č. 45830/99, rozsudok ESLP z 24. 4. 2007, bod 30). Uvedené je podmienkou sine qua non spravodlivého trestného konania v zmysle čl. 6 ods. 3 písm. a) dohovoru.

14. Ustanovenie tlmočníka a následné ústne alebo písomné kontinuálne, kompetentné a nestranné tlmočenie počas celého priebehu trestného konania od jeho začiatku (teda od predsúdneho konania) na základe uplatnenia práva na bezplatnú pomoc tlmočníka v zmysle čl. 47 ods. 4 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. a) dohovoru musí zabezpečiť taký štandard, aby obvinený porozumel dôvodom obvinenia, porozumel svojim právam v rámci trestného konania a mohol predniesť a obhajovať (i keď prostredníctvom svojho obhajcu) svoju verziu udalosti (porov. Kamasinski v. Rakúsko, č. 9783/82, rozsudok ESLP z 19. 12. 1989, bod 74; R. v. Tran, [1994] 2 S.C.R. 951, rozsudok Najvyššieho súdu Kanady z 1. 9. 1994). V súvislosti s uvedeným musí konajúci súd (resp. orgány činné v trestnom konaní v predsúdnom konaní) postupovať tak, aby tlmočenie do konkrétneho jazyka spĺňalo uvedené atribúty garantujúce spravodlivé súdne konanie.

15. V zmysle čl. 47 ods. 4 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. e) dohovoru však obvinený nemá právo požadovať a konajúci súd alebo orgány činné v trestnom konaní nemajú povinnosť zabezpečiť tlmočenie do materinského jazyka obvineného, ak majú súdy alebo orgány činné v trestnom konaní za preukázané (ústavný súd spresňuje, že na účely preukázania schopnosti obvineného porozumieť konkrétnemu jazyku, resp. že v konkrétnom jazyku obvinený porozumel dôvodom obvinenia, porozumel svojim právam v rámci trestného konania a mohol predniesť a obhajovať svoju verziu udalosti, je bez ďalšieho irelevantné a neslúži ako dôkazný prostriedok len samotné poukázanie na úradný jazyk štátu, ktorého je obvinený štátnym príslušníkom), že obvinený rozumie aj inému jazyku, do ktorého sa priebeh trestného konania má tlmočiť. Rovnaké závery vo vzťahu k právu na bezplatnú pomoc tlmočníka sú významné i pre aplikačnú prax v rámci medzinárodných mechanizmov ochrany ľudských práv a slobôd, konkrétne pre aplikáciu čl. 6 ods. 3 písm. e) dohovoru, ale aj čl. 14 ods. 3 písm. f) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, podľa ktorého každému, kto je obvinený z trestného činu, sa má poskytnúť pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku alebo nehovorí jazykom, ktorý sa používa pri súde (porov. Sandel v. Macedónsko, č. 21790/03, rozsudok ESLP z 27. 5. 2010, body 50 – 56; Dominique Guesdon v. Francúzsko, č. 219/1986, rozhodnutie Výboru OSN pre ľudské práva z 25. 7. 1990, bod 10.2). Taktiež sa v trestnom konaní nevyžaduje písomný preklad každého listinného dôkazu alebo úradného dokumentu (porov. už uvedený rozsudok ESLP vo veci Kamasinski v. Rakúsko, bod 74). V rámci polemiky o výkone trestného súdnictva v spojení s garanciou ochrany ľudských práv a slobôd prvej generácie (a teda v užšom aj práva na bezplatnú pomoc tlmočníka ako aspekt práva na spravodlivé súdne konanie) možno odkázať aj na čl. 67 ods. 1 písm. f) Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, podľa ktorého pri rozhodovaní o akomkoľvek obvinení má obžalovaný nárok na bezplatnú pomoc kvalifikovaného tlmočníka a preklady v rozsahu nutnom na zabezpečenie spravodlivosti, ak sa niektoré pojednávajúce nekoná alebo niektoré dokumenty nepredkladajú súdu v jazyku, ktorému obžalovaný dokonale rozumie a ktorým hovorí (prijatý v Ríme 17. júla 1998, platný pre Slovenskú republiku od 1. júla 2002, vyhlásený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 333/2002 Z. z.) a jeho aplikáciu pred Medzinárodným trestným súdom, ktorého rozhodovacia činnosť akcentuje už uvedenú judikatúru a závery ESLP vo veci práva na bezplatnú pomoc tlmočníka (porov. Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, č. ICC-01/04-01/06, rozhodnutie Medzinárodného trestného súdu o žiadosti obhajoby zo 4. 8. 2006).

16. Ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti zo spisu zistil, že sťažovateľ v prípravnom konaní opakovane pred orgánmi činnými v trestnom konaní vyhlásil, že požaduje zabezpečiť tlmočníka do anglického jazyka, požadoval tlmočiť priebeh celého trestného

konania do anglického jazyka a vyhlásil, že anglický jazyk ovláda veľmi dobre slovom i písmom. Zo spisu vyplýva, že sťažovateľ bol po zadržaní a jeho vyhlásení o ovládaní anglického jazyka oboznámený v anglickom jazyku s dôvodmi zadržania, ďalej bol oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu a poučený o jeho právach v trestnom konaní. Sťažovateľ v prípravnom konaní vyhlásil, že obvineniu v plnej miere porozumel. V rámci celého trestného konania (predsúdneho i súdneho) bol priebeh trestného konania tlmočený do anglického jazyka a do anglického jazyka boli prekladané všetky najvýznamnejšie úradné dokumenty, mnohé z nich (najmä zápisnice vyhotovované v prípravnom konaní) sťažovateľ po prečítaní vlastnoručne podpísal a vyhlásil, že oznámeniam a poučeniam v nich uvedených porozumel (pozri listy č. 26, 135, 142, 143, 144 trestného spisu). Pred okresným súdom pri predbežnom prerokovaní obžaloby požiadal o ustanovenie obhajcu, ktorý ovláda anglický jazyk. Ústavný súd, berúc do úvahy vyhlásenia sťažovateľa, najmä o ovládaní anglického jazyka, o pochopení dôvodov obvinenia a poučenia o jeho právach, konštatuje, že najvyšší súd, ako aj ostatné všeobecné súdy a orgány činné v trestnom konaní nerezignovali na svoju povinnosť zabezpečiť férový proces vo vzťahu k sťažovateľovi s ohľadom na jeho práva garantované čl. 47 ods. 4 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) dohovoru. Všeobecné súdy pribratím tlmočníka pre účely tlmočenia priebehu trestného konania do anglického jazyka postupovali intra legem, keďže mali za preukázané, že sťažovateľ ovláda anglický jazyk pre účely porozumenia trestnému konaniu, pričom podľa ústavného súdu, zohľadňujúc už podrobne popísané vyhlásenia sťažovateľa z prípravného konania, nemožno vyhodnotenie sťažovateľovho ovládania anglického jazyka pre účely porozumenia trestnému konaniu zo strany najvyššieho súdu a ostatných všeobecných súdov považovať za arbitrárne. Postupom najvyššieho súdu, ostatných všeobecných súdov a napadnutými rozhodnutiami nemohlo dôjsť k porušeniu práv sťažovateľa garantovaných čl. 47 ods. 4 ústavy a čl. 6 ods. 3 písm. a) a e) dohovoru, a preto ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosť v tejto časti odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde pre zjavnú neopodstatnenosť.

B. Namietané porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy (porušenie zákazu reformationis in peius)

17. Druhú námietku sťažovateľ vznesol pre ním namietané porušenie zákazu reformácie in peius (zákaz zmeny k horšiemu) napadnutým rozsudkom krajského súdu a napadnutým uznesením najvyššieho súdu. Zákaz reformationis in peius [„Sudcovi, ktorý prejednáva odvolanie, nie je dovolené zmeniť rozsudok k horšiemu – Reformatio in peius iudici appellato non licet“ (porov. Digesta 49, 1, 1, pr. – Ulpianus)] je jedna z esenciálnych zásad trestného procesu. Ide o zásadu rímskoprávnej tradície zakotvenú v európskej právnej kultúre a do dnešných dní sa nachádzajúcu v právnych poriadkoch štátov Európy ako imanentná súčasť všeobecne záväzných právnych predpisov upravujúcich trestný proces, v Slovenskej republike nevynímajúc [porov. napr. Spolková republika Nemecko – § 358 ods. 2 Strafprozeßordnung (StPO); Slovenská republika – § 322 ods. 3 druhá veta Trestného poriadku]. Zákaz reformationis in peius, teda zásadu, že postavenie obvineného sa nemôže zhoršiť iba tým, že využije právo na podanie opravného prostriedku, je potrebné dôsledne chápať ako garanciu slobody odvolacieho práva a v dôsledku toho i práva na obhajobu. Ide však prirodzene iba o situáciu, keď obžaloba rozhodnutie nenapadla (porov. nálezy Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 670/05, sp. zn. II. ÚS 304/04; Cryer, R. – Friman, H. – Robinson, D. – Wilmshurst, E. An introduction to international criminal law and procedure. New York : Cambridge University Press, 2007, s. 388). Podstatou tejto zásady je teda garantovať možnosť obvineného napadnúť rozhodnutie opravným prostriedkom bez obáv a rizika, že sa jeho

situácia zhorší (porov. Šámal, P. a kolektív: Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 1959).

18. Podľa § 322 ods. 3 druhej vety Trestného poriadku v neprospech obžalovaného môže odvolací súd zmeniť napadnutý rozsudok len na základe odvolania prokurátora, ktoré bolo podané v neprospech obžalovaného. Podľa názoru ústavného súdu z citovaného ustanovenia Trestného poriadku nepochybne vyplýva, že v prípade, ak podal prokurátor odvolanie voči prvostupňovému rozsudku v neprospech obžalovaného, odvolací súd je bez ohľadu na to, či bolo podané aj odvolanie v prospech obžalovaného, oprávnený zmeniť napadnutý rozsudok prvostupňového súdu v neprospech obžalovaného. V prípade sťažovateľa krajský prokurátor podal voči napadnutému rozsudku okresného súdu odvolanie, a to v neprospech obžalovaného. Nadväzujúci napadnutý rozsudok krajského súdu a napadnuté uznesenie najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania plne rešpektovali ustanovenia § 322 ods. 3 druhej vety Trestného poriadku a čl. 46 ods. 1 ústavy.

19. Nemožno súhlasiť s názorom sťažovateľa, podľa ktorého krajský súd porušil zákaz reformationis in peius tým, že mu uložil trest prísnejší oproti návrhu krajského prokurátora na uloženie trestu odňatia slobody v dolnej polovici ustanovenej trestnej sadzby a zaradenie sťažovateľa pre jeho výkon do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia uvedenom v odvolaní. Podľa čl. 50 ods. 1 ústavy len súd rozhoduje o vine a treste za trestné činy. Podľa čl. 144 ods. 1 ústavy sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 ústavy a zákonom. Zásady ukladania trestov upravuje § 34 a nasl. Trestného zákona. Podľa § 34 ods. 4 Trestného zákona pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne najmä na spôsob spáchania činu a jeho následok, zavinenie, pohnútku, príťažujúce okolnosti, poľahčujúce okolnosti a na osobu páchatel'a, jeho pomery a možnosť jeho nápravy. Podmienky zaradenia odsúdeného do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s konkrétnym stupňom stráženia upravuje § 48 Trestného zákona. Zohľadňujúc ústavné a zákonné podmienky rozhodovania všeobecných súdov a ukladania trestov páchatel'om trestných činov v trestnom konaní, ústavný súd uvádza, že návrh prokurátora na uloženie trestu odňatia slobody v určitej výške v rámci ustanovenej trestnej sadzby a na zaradenie obvineného pre jeho výkon do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s konkrétnym stupňom stráženia nie je záväzný pre súd prvého stupňa ani pre súd druhého stupňa a nemá priamy vplyv na dodržanie alebo porušenie zákazu reformácie in peius odvolacím súdom. Zákaz reformationis in peius je previazaný s prvostupňovým rozhodnutím súdu o vine a treste, s tým súvisiacou právnou situáciou obvineného a následným rozhodnutím odvolacieho súdu (ktorým sa môže alebo nesmie právna situácia obvineného zhoršiť v závislosti od podaného odvolania v prospech alebo neprospech obvineného) a nie je viazaný na právny názor prokurátora uvedený v obžalobe alebo v odvolaní, ktorý nemá na právnu situáciu sťažovateľa žiaden vplyv (právna situácia obvineného sa mení až rozhodnutím súdu). Navyše, obligatórnou náležitosťou obžaloby v zmysle § 235 Trestného poriadku nie je návrh konkrétnej výmery trestu odňatia slobody v rámci ustanovenej trestnej sadzby pre trest odňatia slobody a ani návrh na zaradenie odsúdeného do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s konkrétnym stupňom stráženia. Ide o fakultatívnu možnosť prokurátora uviesť takýto návrh v obžalobe. A fortiori nemôže byť tento návrh záväzný pre príslušné súdy. Z historického a komparatívneho náhľadu na problematiku možno doplniť, že podľa § 315 ods. 1 zákonného článku č. 33/1986 o súdnom trestnom poriadku v znení neskorších predpisov [platný na území Slovenskej republiky do 1. augusta 1950, kedy nadobudol účinnosť zákon č. 87/1950 Sb. o trestnom konaní súdnom

(trestný poriadok)] sa prokurátor (žalobca) nesmel v obžalobe (návrhu) o výške trestu, ktorý má byť uložený, vyjadriť.

20. Najvyšší súd ani ostatné všeobecné súdy nemohli porušiť svojím postupom v sťažovateľovej veci zákaz reformationis in peius. Aj v tejto časti musí ústavný súd konštatovať zjavnú neopodstatnenosť sťažnosti a odmietnuť ju v zmysle § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.